

## **L Trotskij: Ett nytt skede (slutet av december 1927)**

*[19 december, på den femtonde kongressens sista dag, lade Kamenev fram en deklaration inför Rykov, där 23 uteslutna medlemmar från oppositionens zinovjevitiska del avsvor sig sina uppfattningar och bad att få återupptas i partiet. Mötets presidium vägrade titta på dokumentet, och gav centrala kontrollkommissionen i uppgift att bara behandla enskilda ansökningar om återinträde från tidigare oppositionsmedlemmar, och inte göra ens det förrän det hade gått sex månader efter att de hade inkommit.*

*I en enda svepande rörelse uteslöt kongressen ytterligare 75 oppositionella, inklusive Kamenev, Pjatakov, Radek, Rakovskij och Smilga. Omedelbart efter kongressen uteslöts hundratals oppositionsmedlemmar och ytterligare hundratals avsvor sig sina uppfattningar. Nedan ger Trotskij sin bedömning av den femtonde kongressen. Han skrev den troligen kort efter kongressens avslutning, efter kapitulationerna och uteslutningarna, men innan landsförvisningarna inleddes. Trotskij analyserar den dåvarande politiska situationen i landet och betonar de viktigaste uppgifterna för oppositionen. Oppositionen befann sig i vild oordning. Varje dag skedde det nya avhopp. Inom kort skulle massförvisningarna inledas och Trotskij skulle också vara på väg till Centralasien, anklagad för kontrarevolutionär verksamhet under artikel 58 i den sovjetiska konstitutionen.*

*Översatt från engelska, **The Challenge of the Left Opposition (1926-27)**, New York: Pathfinder Press, 1980, s 488-509. Översättning, maj -07, Göran Källqvist.]*

Krisen för partiet återspeglar en kris för revolutionen själv. Revolutionens kris orsakades av en förändring av klassförhållandena. Det faktum att oppositionen är i minoritet i partiet och hela tiden angrips, återspeglar trycket från den inhemska och internationella borgarklassen, regeringsapparatens tryck på partiapparaten, och partiapparaten tryck mot partiets proletära vänsterflygel. Idag riktar hela världens kraftfulla tryck mot revolutionen in sig mot oppositionen.

### **I. Faran för termidor**

Proletariatets diktatur eller termidor?

1. Bucharin framställer det så här: om det är proletariatets diktatur så måste vi ovillkorligt stödja allt som kallas för det. Om det är termidor måste vi föra en lika ovillkorlig kamp mot allting. I linje med hela den internationella situationen har i själva verket elementen av termidor under de senaste åren vuxit mycket snabbare än elementen av diktatur. Att kämpa mot elementen av termidor innebär att försvara diktaturen. Inte bara i landet i sin helhet utan bland inflytelserika skikt inom partiet självt.

2. Men även en tillbakagång når en punkt där kvantitet övergår i kvalité, med andra ord när statsmakten byter klasskaraktär och blir borgerlig. Har vi inte redan nått denna punkt? Den enskilde arbetarens dagliga erfarenheter kan få honom att dra slutsatsen att arbetarklassen inte längre har makten: på fabriken är ”triangeln” allenarådande; kritik är förbjudet; i partiet är apparaten allsmäktig; höga byråkrater ger alla order bakom ryggen på sovjeternas organisationer; och så vidare. Men det räcker att betrakta frågan ur de borgerliga klassernas synvinkel både i städerna och på landsbygden för att helt klart se att makten inte ligger i deras händer. Det som äger rum är att makten koncentreras i händerna på de byråkratiska krafter som lutar sig på arbetarklassen, men alltmer rör sig i riktning mot småbourgeoisins övre skikt i städerna och på landsbygden, och delvis flätas samman med dem.

3. Kampen mot termidorfaran är en klasskamp. En kamp vars syfte är att ta makten från en annan

klass är revolutionär. Kampen för förändringar (ibland avgörande förändringar men fortfarande under samma klass' styre) är en reformistisk kamp. Proletariatet har ännu inte förlorat makten. Det går fortfarande att rätta till vår politiska inriktning, avskaffa elementen av dubbelmakt och stärka diktaturen med reformistiska medel.

4. Makten i partiet, och därmed i hela landet, ligger i händerna på den stalinistiska fraktionen. Den har centrismens alla kännetecken – dessutom en tillbakagångens och inte uppgångens centrism. Det leder till små svängar åt vänster och stora svängar åt höger. Det kan inte finnas minsta tvivel om att den senaste vänstersvängen (jubileumsmanifestationen) kommer att göra det nödvändigt att blidka högerflygeln och dess verkliga stödjepunkter i landet – inte i ord utan i handling.

5. Vänstersvängarna uttrycks inte bara i halvkvädna jubileumsmanifestationer. Upproret i Kanton är otvivelaktigt en äventyrspolitisk vänstersväng, som Komintern gjorde när den mensjevnikiska politikens katastrofala konsekvenser blev helt uppenbara. Händelserna i Kanton är en allvarligare och ännu mer fördärlig upprepning av kuppen i Estland 1924, som gjordes sedan man missat den revolutionära situationen i Tyskland 1923. Mensjevismen och den byråkratiska äventyrspolitiken har givit den kinesiska revolutionen ett dubbelt slag. Vi behöver inte betvivla att hämnden för Kanton kommer att bli en ny och mycket kraftigare högersväng på den internationella politikens område, i synnerhet den kinesiska.

6. Den termidorienska regimens objektiva uppgift skulle vara att överlämna de viktigaste politiska maktpositionerna till de nya besuttna klassernas vänsterflygel.

Den viktigaste (men inte enda) förutsättningen för att termidor ska kunna segra är att oppositionen krossas så grundligt att man inte längre behöver "frukta" den. De rent hänsynslösa politiker, som genom att utnyttja varje tillgänglig tråd har lyckats fläta sig samman med den nya borgarklassen, skulle få makten i partiet och statsapparaten. De skulle dominera över de rent politiska figurerna, centristerna – det vill säga de stalinistiska apparatmännen – som skrämmer de "praktiska arbetarna" med oppositionen och på så sätt behåller sitt tillfälliga oberoende. Vad som i detta fall skulle hända med centristerna av stalinistisk sort är en andrahandsfråga. Vissa av dem kanske skulle svänga åt vänster. Andra, ett större antal, skulle helt enkelt försvinna från scenen. Ytterligare andra skulle överge sitt nuvarande föregivna "oberoende" (centrism) och gå med i en ny, rent termidoriensk sammanslutning. *Så skulle det första steget på borgarklassens uppstigande till makten se ut.*

7. Vad är orsaken till tillbakagången? De enda som kan göra ett organiserat motstånd mot de antiproletära krafternas tryck mot sovjetstaten är partiets veteraner och statsapparaten och partiets proletära del. Samtidigt har den proletära delen av statsapparaten, som tidigare var skarpt åtskild från de tidigare borgerliga intellektuella och inte litade på dem, under de senaste åren mer och mer skilt sig från arbetarklassen, och i sin livsstil närmast sig de borgerliga och småborgerliga intellektuella, och blivit mer mottagliga för inflytande från fientliga klasser. Å andra sidan har revolutionens fruktansvärda ansträngningar och den nuvarande återuppbyggnadsperiodens materiella situation lett till att proletariatets huvudmassa, där den byråkratiska apparaten hämtade sin förtrupp, i stor utsträckning blivit politiskt passiviserad. Den rad av nederlag som har drabbat den internationella revolutionen under de senaste åren har också haft en betydande inverkan i samma riktning. Sedan har vi också resultaten av partiregimen. Proletariatet släpar på ett betydande arv från sitt kapitalistiska förflutna. Revolutionens första år höjde klassens mest aktiva bolsjevnikiska element. För närvarande gynnas urvalet av undergivna och lydiga. "Oroliga" element trycks ner och förföljs. Detta försvagar partiet och klassen i sin helhet, och avvärpar klassen inför fienden. De borgerliga krafternas ökande tryck på arbetarstaten har alltså tills helt nyligen fortsatt utan aktivt motstånd från proletariatets huvudmassa.

En sådan situation kan inte fortgå hur länge som helst. Vi har anledning att anta att det stora

intresse som massan av partilösa arbetare visade för partidiskussionerna inför den femtonde kongressen, liksom händelserna under kampanjen för kollektivavtal, tyder på ett återuppvaknande av de breda arbetarmassornas intresse för dagens viktiga politiska problem och en ökande oro för hur det ska gå med den proletära diktaturen. Ju mer aktiviteten ökar inom proletariatet, ju fler krav kommer det att bli för oppositionen bland arbetarna. Under kampen mot tillbakagången inom partiet (1923-27) lyckades oppositionen bara bromsa processen. Den kan bara hållas tillbaka på ett verkligt sätt genom att proletariatet för en utbredd klasskamp mot den nya borgarklassen, mot det icke-proletära inflytandet över staten, mot världsimperialismen. Proletariatet har vant sig att uppmärksamma faror och reagera på dem genom partiet. Partiets monopolställning efter 1917 har förstärkt denna roll ännu mer. Situationens allvar utgörs av det faktum att partiregimen fungerar som en broms på proletariatets aktivitet och förlamar den, samtidigt som den officiella partiteorin lugnar proletariatet och söver det. Under dessa omständigheter bär oppositionen ett ännu större ansvar.

## **II Ustrjalovism och mensjevism**

8. Bucharin jämför oppositionens ståndpunkt med Ustrjalovs. Vad är andemeningen i denna teoretiska humbug? Ustrjalov talar öppet om att termidor är *oundvikligt* för att rädda den ryska revolutionens nationella utveckling. Oppositionen talar om *faran* för termidor och visar hur man ska bekämpa den. Centrismen är på väg åt höger, och samtidigt som den blundar för faran, tvingas den förneka att den ens är teoretiskt möjlig. Den största tjänst man kan göra termidor är att förneka att faran för termidor är reell.

9. Försöket att likställa oppositionens uppfattning om termidor med mensjevismens är samma sorts humbug. Mensjevikerna ser den främsta orsaken till den bonapartistiska faran i själva den proletära diktaturen, att det är ett grundläggande misstag att räkna med en internationell revolution, att den enda riktiga politiken vore att ta bort de ekonomiska och politiska begränsningarna för borgarklassen, och att räddningen från termidor och bonapartism är demokratin, det vill säga ett borgerligt parlamentariskt system.

Oppositionen förnekar inte på något sätt faran för termidor. Tvärtom försöker den rikta den proletära förtruppens hela uppmärksamhet på den. Den hävdar att den proletära diktaturens största brist är de otillräckliga banden till den internationella revolutionen, den enorma eftergivenheten mot den inhemska och utländska borgarklassen. För oss är den parlamentariska demokratin bara en av det kapitalistiska styrets former.

10. Mensjevismen är rakt igenom termidorianisk. Ustrjalov är en realistisk termidorian. Mensjevismen är helt igenom utopisk. Är det verkligen troligt att diktaturen i händelse av nederlag kommer att ersättas av borgerlig demokrati? Nej, det är den mest osannolika varianten. En revolutionär diktatur har aldrig någonsin i historien ersatts av demokrati. Till själva sitt väsen är termidor en övergångsregim, en sorts omvänd kerenskism. 1917 dolde kerenskismen dubbelmakten, och i den dåvarande situationen famlade den omkring och hjälpte mot sin vilja proletariatet att ta makten från borgarklassen. En termidorianisk regim skulle legalisera en ny dubbelmaktssituation, men denna gång skulle borgarklassen ha övertaget. Än en gång skulle en sådan regim mot sin vilja hjälpa en klass, borgarklassen, att ta makten från en annan, proletariatet. På grund av sitt innersta väsen skulle den termidorianiska regimen bli kortvarig. Dess objektiva roll skulle bli att dölja borgarklassens maktövertagande med sovjetformens slöja, som arbetarna är vana vid. Men proletariatet skulle oundvikligen göra motstånd, det skulle försöka hålla sina ställningar eller ta tillbaka det som de förlorat. För att kunna slå tillbaka dessa försök och verkligen befästa sin makt skulle borgarklassen inom kort behöva en mer seriös, stabil och avgörande regim – med all sannolikhet en bonapartistisk, eller med moderna ord fascistisk regim – och inte en övergående termidorianisk regim.

Såsom varande det borgerliga samhällets vänsterflygel skulle mensjevismen kämpa för att bli laglig under bonapartismen. I och med det skulle de fungera som den borgerliga regimen säkerhetsventil. Bolsjevikleninisterna däremot skulle kämpa för att gripa makten i form av proletariats diktatur.

### **III. Frågan om "tidpunkt"**

11. Den övergripande frågan om termidor för med sig mer konkreta frågor: hur näraliggande är denna fara? Har inte termidor redan börjat? Vilka är de verkliga tecknen på att den har genomförts eller ej?

Frågan om i vilken takt de olika förändringarna äger rum är av stor betydelse för [vår] taktik. *Tempot på politiska omgrupperingar* inom klasserna och mellan klasserna är mycket svårare att avgöra än *tempot hos de ekonomiska processerna i landet*. Men de som förväntar sig att tillbakagången kommer att fortsätta med samma hastighet under flera år gör ett allvarligt misstag. Det är det mest osannolika perspektivet. Under inverkan av inhemska och utländska borgerliga krafter kan och kommer det under förfallets gång att ske tvärbranta förändringar. Det går inte att förut säga hur lång tid dessa förändringar kommer att ta. Det kan gå mycket fortare än vi tror. De som inte vill räkna med det, som sopar denna tanke ur sinnet, kommer oundvikligen att vara oförberedd. Vi behöver inte påminna om att Zinovjavs och Kamenevs kapitulation ända från början har tvingat dem att släta över situationen, förminska faran och söva partiets vänster.

En del kamrater har knutit samman frågan om tempot på termidor med centralkommitténs sammansättning, såsom varande ett förkroppsligande av revolutionens auktoritet och makt. Så länge oppositionen accepterades i centralkommittén fungerade de som en broms på avfällingarna, och med kamrat Tomskijs ord var centralkommitténs politik "varken fisk eller fågel", det vill säga utvecklingen mot termidor stötte på interna hinder. Uteslutningen av oppositionen ur centralkommittén – så tänkte de kamrater jag nämnde – skulle vara ett tecken på att avfällingarna inte längre kunde samarbeta med företrädarna för en konsekvent proletär internationalistisk linje. Det skulle i själva verket innebära att termidor officiellt var installerad. Att ställa frågan så är, minst sagt, ofullständigt, och kan därmed leda till felaktiga slutsatser.

Oppositionens styrka är att den har en marxistisk metod och kan förutse utvecklingen och varna för den. Stalinfraktionens "styrka" består av att den har övergivit den marxistiska inriktningen. Idag spelar Stalinfraktionen en roll som bara kan spelas av personer som bär skyggglappar, som varken tittar åt sidorna eller framåt mot framtida konsekvenser. Stalinfraktionen betraktar oppositionens marxistiska förutsägelser som personliga förolämpningar, förtal, etc. Med detta visar stalinisterna sin typiskt småborgerliga inskränkthet. Och det är därför de angriper oppositionen med dubbel styrka.

Men innebär uteslutningen och till och med det officiella avkapandet av oppositionen i sin helhet att termidor är ett fullbordat faktum? Nej, hittills har det bara genomförts *förberedelser för termidor inom partiets ram*. Genom att riva ner vänsterns proletära hinder underlättar Stalinfraktionen, oberoende av sina egna önsknings, borgarklassens väg mot makten. Men denna process är fortfarande inte fullbordad – inom politiken, kulturen och det dagliga livet. För att garantera termidors seger måste i själva verket först av allt monopolet på utrikeshandeln avskaffas (eller begränsas), valproceduren förändras, etc.

12. Inom partiet och skikten närmast det kan vi se en ytterst skarp återspeglning och försmak av mycket djupare processer inom klasserna, processer som mognar och en dag måste bryta fram till ytan. Partiet och dess olika grupper har en enorm betydelse för dessa processer, men det är klassen som avgör frågan. När den verkliga kampen om makten mellan klasserna intensifieras, så kommer grupperingarna inom klasserna att bli tydligare. Till oppositionens fördel eller nackdel? Det beror både på de objektiva förhållandena, inklusive de internationella förhållandena, och oppositionens eget arbete, återigen inte bara i nationell utan även internationell skala.

13. Hur starkt termidors angrepp och proletariats motstånd är kommer att visa sig först under den faktiska klasskampens gång. Därför är det fel att tro att uteslutningen av oppositionen ur partiet innebär att termidor redan är genomförd. Eller, mer exakt, denna bedömning kan visa sig riktig, om den fortsatta händelseutvecklingen skulle visa att inga fler arbetarelement i partiet skulle närma sig oppositionen, att arbetarklassen inte har kvar någon kraft att göra motstånd mot den borgerliga offensiven, och att följaktligen uppkomsten av den numerärt lilla oppositionen var oktobervågens sista historiska krusning. Men det finns ingen grund för en sådan bedömning. Det finns ingen grund för att anta att proletariatet, trots de senaste årens passivitet och apati, inte skulle kunna försvara erövringarna från oktober mot den inhemska såväl som utländska borgarklassen. Det vore att kapitulera före slaget och utan kamp. Utan tvivel kommer trycket från höger att leda till ett ökat inflöde av partiets proletära element till oppositionens led och till att oppositionens teorier får ett starkare inflytande över arbetarklassen i sin helhet. Frågan om tidpunkten för termidor och chanserna för att den lyckas eller misslyckas kan definitivt inte vara frågan om en abstrakt teoretisk analys eller prognos. Det handlar om en *kamp mellan levande krafter*. Resultatet kommer att bero på kampen själv. Trots att kampen i partiet har varit så intensiv, är den bara inledningen på en epok av klasstrider. Vårt arbetet ligger fortfarande helt och hållet framför oss.

14. Uppenbarligen skulle oppositionen få det mycket lättare att genomföra sin historiska uppgift om det skulle ske en snabbare och mer gynnsam utveckling av den revolutionära rörelsen i väst och öst. Men även med en långsammare utveckling av världsrevolutionen är saker och ting inte hopplösa. Givetvis kommer inte oppositionen att ta itu med att ”bygga socialismen i ett land”. Om man utgår från att imperialismen kommer att vara framgångsrik i väst och öst under flera årtionden framåt, så vore det ytterst barnsligt att tro att proletariatet i Sovjetunionen skulle kunna behålla makten och bygga socialismen – mot en segerrik världsimperialism. Men det finns heller ingen grund för ett så pessimistiskt internationellt perspektiv. Världsekonomin motsättningar minskar inte, tvärtom. Det kommer inte att saknas mäktiga uppror. Hela problemet kommer att bestå av att utnyttja dem i proletariatets intresse och för dess seger. Just denna lärdom försöker oppositionen dra från exemplet med händelserna i Kina, den engelsk-ryska kommittén, etc. För att lyckas längs denna väg måste man bevara den verkliga bolsjevismens kontinuitet och aktiva karaktär, även om den för tillfället bara är en liten minoritet.

15. Men även om kampens hela utveckling under den närmaste framtiden skulle visa sig bli i grunden ogynnsam för proletariatets diktatur i Sovjetunionen och leda till att den föll, så skulle även i detta fall oppositionens arbete behålla sin fullständiga betydelse. Om termidor skulle fullbordas, så skulle det oundvikligen leda till att partiet splittras. Oppositionen skulle leda bolsjevismens revolutionära kadrer över till en kamp mot den borgerliga staten. Vår vänsterflygel skulle då inte utgöra ett ”andra” parti, utan en fortsättning av bolsjevikernas historiska parti. Det [verkliga] ”andra” partiet skulle uppstå genom att de byråkratiska elementen flätades samman med de egendomsägande elementen, som redan idag har ett stöd inom högern. Detta ”andra” parti skulle bara vara en språngbräda för den verkliga borgarklassen, det vill säga den imperialistiska både inhemska och utländska borgarklassen. Efter en borgerlig omvälvning skulle bolsjevikpartiets uppgift bli att förbereda en andra proletär revolution.

Men nu består uppgiften av att förhindra en sådan händelseutveckling – med hjälp av den proletära kärnan i Sovjetunionens kommunistiska parti och arbetarklassen i sin helhet.

#### **IV Perspektivet**

16. När nu oppositionen formellt har kastats ut kommer de icke-proletära klasserna att känna sig självsäkrare. Trycket kommer att öka. Formerna och metoderna för detta tryck kommer att bli mer och mer varierade och vittomfattande: från förmannens tryck i fabriken till den amerikanska och europeiska borgarklassens tryck i frågan om monopolet på utrikeshandeln.

Men även om trycket från den inhemska och internationella borgarklassen skulle leda till att den segrade (vilket inte alls är förutbestämt) så ska man inte inbilla sig att denna process kommer att förlöpa mjukt och med en allt snabbare tillbakagång, utan några hinder, utan motstånd underifrån, utan några försök till proletärt mottryck underifrån. De icke-proletära klassernas ökande offensiv kommer att tvinga allt större skikt av proletariatet att göra aktivt motstånd. För att ge denna försvarskamp en politisk ledning behöver partiets proletära kärna och proletariatet i sin helhet oppositionen även i händelse av den allra mest ogynnsamma händelseutvecklingen. Vi behöver inte förklara att partiets proletära kärna och arbetarklassen i allt större grupper kommer att vända sig till oppositionen om den kan visa att dess uppfattningar verkligen motsvarar proletariatets verkliga intressen i livets alla frågor och massornas kamp. Detta förutsätter att oppositionen själv är aktiv, och ständigt ingriper i alla delar av arbetarklassens ekonomiska, politiska och kulturella liv.

17. Stalinfraktionen hotas inte bara av ett ökande tryck från höger utan också av ett oundvikligt motstånd från vänster. Stalinisterna förföljer oppositionen, och hoppas att de själva kommer att lyckas kontrollera vänsterns oundvikliga motstånd mot de krafter som angriper från höger.

Delar av partiets höger, liksom ustrjalovitiska element i statsapparaten, ”inser” behovet av en viss vänstersväng, men de fruktar att den kan gå för långt. Högerelementen, både de inom partiet och de som står utanför men ändå deltar i partiets beslut, känntecknas av att de har organiska band till de nya egendomsägarna. De accepterar bara manövrar som innebär vissa ”eftergifter” till proletariatet men samtidigt inte begränsar de utsugande klassernas materiella levnadsstandard, eller utmanar deras ökande politiska roll. Och det är just ur denna synvinkel de betraktar frågan om sjutimmarsdagen, löner, hjälp till fattigbönderna, etc. *Vänstersvingar kommer inte att rädda Stalins politik, svansen kommer att slå till huvudet.*

Högerflygelns tillväxt uttrycks direkt i statsapparaten allt större dominans över partiapparaten. Denna process går att följa noggrant under tvåårsperioden mellan de fjortonde och femtonde kongresserna. Den fjortonde kongressen var partiapparaten och därmed Stalins höjdpunkt. Den femtonde kongressen visade att det redan hade skett avsevärd högerförskjutning av styrkeförhållandena. De centristiska apparatmännens stolta deklARATIONER att de i förbigående också skulle krossa högerflygeln genomfördes aldrig. Politbyrå var lika instabil som före den femtonde kongressen. Ett flertal nya figurer kom med i centralkommittén och den centrala kontrollkommissionen, bara på grundval av sina officiella ”tjänster”. Den femtonde kongressen visade ganska klart att partiapparaten relativa vikt hade minskat inom den sovjetiska regimen. Konflikten mellan Stalin och Rykov återspeglar i hög grad kampen mellan de två apparaterna, som i sin tur är en återspeglning av klasskampen. Trycket från de icke-proletära klasserna uttrycks på ett mycket mer omfattande och direkt sätt i statsapparaten. Men det innebär inte att konflikten mellan Stalin, Rykov och andra har några direkt motsvarande klassramar. Nej. Om det i framtiden skulle bli omöjligt att fortsätta politiken att avvakta och skjuta upp saker, den ständiga vänta-och-se-politiken, så skulle Stalin kunna byta häst och stiga på den till höger och eliminera Rykov genom att helt enkelt ta hans plats. Men inte ens denna personalfråga går att lösa utan djupgående nya förändringar och omvälvningar i partiet.

18. Ekonomiska svårigheter närmar sig med en oemotståndlig kraft. Oppositionen har visat sig ha rätt både vad gäller förståelsen av landets ekonomiska situation och förutsägelseerna om den fortsatta händelseutvecklingen. Den plötsliga bristen på spannmålsleveranser under första halvan av året [1927] pekar på en allvarlig rubbning av hela Sovjetunionens ekonomiska jämvikt. Exportplanerna har redan drabbats av allvarliga störningar, och följaktligen också importplanerna. Bristen på förnödenheter har redan inneburit att ett så viktigt proletärt centrum som Leningrad i praktiken har gått över till ett ransoneringssystem. 1927 och 1928 kommer inflationen att vara en direkt orsak till ekonomiska svårigheter. Just inflationen förvärrade avsevärt de svårigheter som existerar i vår ekonomi som ett resultat av den statliga industrins eftersläpning, obalansen, etc.

Inflationen är för det första ett uttryck för det faktum att kostnaderna för ekonomins statliga sektor har visat sig vara mycket större än sektorns verkliga inkomster, och för det andra att denna situation i vårt land oundvikligen leder till att *smyjkan*, bandet mellan stad och landsbygd, brister.

Det enda sättet att skaffa resurser till en snabbare industrialisering av landet är genom en betydande omfördelning av nationens inkomster till fördel för vår ekonomis socialistiska delar. Utan det har till och med den nuvarande planen för kapitalanvändning lagt ner alltför stor energi på vår förmåga att utfärda en solid valuta. Den pågående kampen mot den materiella bristen (de ökande leveranserna av industrivaror till byarna medan städernas marknader blir utan) kan leda till delvisa framgångar på vissa områden – men bara till priset av att skapa nya svårigheter på andra områden. Hela den ekonomiska situationen visar den nuvarande politikens bankrutt, en politik som består av beslut från fall till fall utifrån en felaktig allmän linje.

Oppositionens plan har förkastats, Stalins grupp har ingen plan alls, och högern vågar för tillfället inte klargöra sina verkliga syften – så ser den ekonomiska ledningen ut just nu. Om den ekonomiska situationen förvärras ytterligare, så är, som oppositionens plattform helt riktigt förutsåg, det mest sannolika att högerens linje kommer att segra.

Roten till den nuvarande krisens yttringar är obalansen mellan industrin och jordbruket. Denna obalans kan utjämnas på två sätt: antingen med hjälp av planerade regleringar, en lämplig skatte-, pris-, och kreditpolitik, etc, eller med hjälp av marknadens anarkistiska metoder, och då inte bara den inhemska marknaden – som är otillräcklig för det – utan också världsmarknaden. Den första utvägen leder till en mer korrekt fördelning av nationalinkomsten. Den andra till ett upphävande av monopolet på utrikeshandeln.

19. Nyckeln till situationen är frågan om *monopolet på utrikeshandeln*. Det råder inget tvivel om att ett avskaffande av monopolet på utrikeshandeln eller en avsevärd begränsning av monopolet till en början skulle leda till en betydande ökning av produktivkrafterna. Varor skulle bli billigare, lönerna högre, böndernas köpkraft skulle öka. Men sammantaget skulle det leda till att ekonomin ännu snabbare skulle växla in på ett kapitalistiskt spår och att Sovjetunionen alltmer skulle bli ekonomiskt och politiskt underordnat det internationella kapitalet. I denna situation skulle proletarietets diktatur bara kunna överleva under en kort period, som skulle mätas i månader och inte i år. Ett förnyat beroende av det utländska kapitalet skulle betyda att Ryssland direkt och indirekt skulle delas upp i olika inflytelsesfärer, att det skulle införlivas i den imperialistiska världspolitiken och dess militära kaos – med framtidsutsikter på undergång och förfall efter kinesiskt mönster. Men under den första perioden efter utrikeshandelsmonopolets avskaffande skulle produktivkrafternas utveckling otvivelaktigt gynnas och massornas levnadsförhållanden skulle tillfälligt förbättras. Både kulakerna, som inte släpper ifrån sig spannmålet, och de amerikanska kapitalisterna, som inte ger några lån, pressar på i just denna riktning.

Det är inte nödvändigtvis så att högern omedelbart kommer att resa paroller om att avskaffa monopolet på utrikeshandeln. Det finns flera delvisa och kringgående sätt, som historien med valprocedurerna visade. Till en början kommer påtryckningarna att uttryckas på dessa omvägar. Men snart nog kan parollen om att avskaffa monopolet på utrikeshandeln resas i fullständig form. Man kommer att säga till arbetarna, ”Det är klart att Lenin var för monopolet. Men allt beror på omständigheterna, på tid och plats. Våra teorier är inga dogmer. Situationen har förändrats. Produktivkrafternas utveckling kräver...” etc. Om den nuvarande politiska återvändsgränden fortsätter, så finns det inget tvivel om att parollen om ett gradvis avskaffande av monopolet på utrikeshandeln kan få stöd från en del av arbetarklassen.

20. På samma gång kommer trycket från höger att röra sig efter samma linjer. Frågan om att ändra valprocedurerna kommer åter att hamna på dagordningen. Högern kommer återigen att pressa på i frågan om skattepolitiken, fabriksledarnas rättigheter, kreditpolitiken, speciellt i byarna, etc, etc. Inom kort kommer Stalinapparaten att stöta på detta tryck, och den kommer att visa sin kraflöshet inför det. Rykofs folk kanske avskedas, kanske man förbereder att avlägsna Rykov själv, men

dessa byråkratiska knep kommer inte att lösa problemet. Det är inte bara Rykovs grupp som återspeglar trycket från höger. Tryckets rötter är mycket djupare än bara Rykovs fraktion. Källan är de nya egendomsägarna och de byråkrater som är knutna till dem. Man måste antingen basera sig på de nya egendomsägarna mot arbetarna eller på arbetarna mot de nya egendomsägarna.

Allt detta medför att högerfraktionen kommer att formeras allt snabbare, både i partiet och utanför dess ramar. Klasstrycket kan inte tyglas enbart med hjälp av den byråkratiska apparatens tunnband. Situationens logik innebär att den femtonde kongressen enligt alla tecken kommer att vara inledningen på ett ökat tryck från höger mot partiet, ett tryck som kommer att tendera att bryta sönder partiet i fraktioner. Under dessa omständigheter kommer vänsterflygeln att spela en avgörande roll för partiets och diktaturens öde. Att kritisera opportunisten, lägga fram en korrekt klassinriktning och riktiga paroller för en revolutionär skolning av partiets bästa delar – detta arbete är under alla omständigheter vår viktigaste och största plikt.

Oppositionens huvuduppgift är att garantera det verkligt bolsjevikiska partiets fortlevnad. Under den innevarande perioden innebär det – att simma mot strömmen.

## **V. Oppositionen och Komintern**

21. Enligt centralkommitténs rapport säger den femtonde kongressens resolution: ”I dagens Europa ersätts den kortvariga nedgången för revolutionen (efter den tyska revolutionens nederlag 1923) av ett uppsving, en ökande militant aktivitet inom proletariatet.” Här har vi för första gången ett officiellt och öppet erkännande av att den tyska revolutionens nederlag 1923 inledde en nedgång i den europeiska arbetarrörelsen, och att den, åtminstone i Europa, varade under fyra år. Denna nedgång kunde och borde ha förutsetts så tidigt som i november-december 1923. Just vid denna tidpunkt förutspådde oppositionen att det oundvikligen skulle påbörjas en viss ”normalisering”, en viss ”pacifiering” av de kapitalistiska förhållandena, en oundviklig ökning av USA:s inflytande över Europas politik och ekonomi, och följaktligen en oundviklig ökning av socialdemokratins inflytande på kommunismens bekostnad. På den tiden kallades denna denna marxistiska förutsägelse likvidatorisk. Hela den femte världskongressen 1924 genomfördes utifrån tanken att det skulle ske ett fortsatt revolutionärt uppsving, och att den uppgift som uppstod från detta var att i direkt mening ”organisera revolutionen”. Ett av de mest slående resultaten av denna felaktiga ståndpunkt var upproret i Estland. Den så kallade bolsjeviseringen av Kominterns partier, som förkunnades av den femte kongressen, kombinerade uteslutningar av verkligt värdelösa och ruttna element med kamp mot den korrekta marxistiska analysen av den imperialistiska epokens speciella faser, av periodens upp- och nedgångar. Utan en sådan analys är det i allmänhet omöjligt att utarbeta en revolutionär bolsjevikisk strategi. Den femte kongressens felaktiga inriktning gav oundvikligen näring till ultravänsteristiska misstag och strömningar. När den nya ledningen i Komintern, som är mycket *efterklok*, insåg nedgångens fulla styrka, så slog den mot partiets vänster. Kominterns *system med ledare som fungerar som ordonnanser* har befasts ännu mer under de senaste två åren.

Den sjätte kongressens viktigaste uppgifter kommer att vara att på ett riktigt sätt utvärdera den femte kongressens viktigaste misstag, och bestämt *fördöma* ledarskapet som vid varje skarp sväng i händelseutvecklingen låter sin egen hjälplöshet och svanspolitik gå ut över de nationella sektionernas ledningar. På detta sätt förvirrar de dem och ger dem ingen möjlighet att skapa ledarkadrer som kan orientera sig på rätt sätt i arbetarrörelsen utifrån hur perioderna av upp- och nedgångar går fram och tillbaka.

22. Det är uppenbart och obestriddigt att det sker en vänstersväng inom den europeiska arbetarklassen. Den visar sig i en växande strejkrörelse och ett ökande antal kommunistiska röster. Men vi är ännu bara i vänstersvängens inledande skede. Antalet socialdemokratiska röster växer lika mycket som de kommunistiska rösterna, och överträffar dem delvis fortfarande. Om denna process breddas och fördjupas kommer nästa skede, svängen från socialdemokratien till kommunis-



men, att börja. Samtidigt måste kommunistpartierna konsolidera sig, vilket av allt att döma ännu inte har skett. Ett av de största hindren för kommunistpartiernas tillväxt och konsolidering är Kominterns politiska linje och dess interna regim. *Den fortsatta kampanjen mot vänsterflygeln skapar nya "saxskänklar" mellan partiets högerlinje och arbetarklassens vänsterradikalisering.* I något av de kommande skedena kan det uppstå en revolutionär situation i något av Europas länder av precis samma styrka och kraft som i Wien. Allting kommer att bero på Kominternpartiernas styrka, på deras politiska linje och ledarskap. De senaste händelserna i Kanton – en äventyrs-politisk fortsättning av en mensjevnikisk politik – visar att det vore det värsta brott att ha några illusioner om den nuvarande ledningens linje i internationella frågor.

Endast oppositionens systematiska, ständiga, envisa, oavbrutna arbete kan hjälpa kommunistpartierna i väst och öst att hitta tillbaka till den bolsjevnikiska vägen och visa sig vuxna de revolutionära situationer, som inte kommer att saknas under de kommande åren. Oppositionen i Sovjetunionen kan fullgöra sina uppgifter som en internationell faktor. Därför är det faktum att Zinovjev och Kamenev lämnar Kominterns vänster ännu mer skandalös.

## **VI. Frågan om två partier**

23. Den officiella kampen mot oppositionen förs utifrån två paroller: mot "två partier" och mot "trotskismen". Stalinisternas påhittade kamp mot två partier döljer att det har uppstått en dubbelmakt i landet och att det har bildats ett borgerligt parti inom kommunistpartiets högerflygel, med partiets fana som camouflagen i en hel rad regeringsorgan och på partisekreterarnas kontor håller man hemliga möten för partiets apparatmän och "specialister", med andra ord ustrjalovitiska professorer, där man utarbetar metoder och paroller för kampen mot oppositionen. Detta är verkligen att bilda ett andra parti, som med alla krafter försöker underkva partiets proletära kärna – och dessutom delvis lyckas med det – och radera ut dess vänsterflygel. Apparaten döljer detta bildande av ett andra parti och anklagar oppositionen för att försöka inrätta ett andra parti – just därför att oppositionen försöker slita partiets proletära kärna från borgarklassens ökande tryck och inflytande. Om det inte lyckas är partiets enhet räddningslöst förlorad. Tanken att proletariets diktatur kan upprätthållas enbart med hjälp av besvärjelser om partiets enhet är en ren illusion. Frågan om ett eller två partier i materiell klassmening, och inte bara med den officiella propagandans ord, avgörs av huruvida och i vilken utsträckning motståndskrafterna inom partiet och proletariatet kan väckas upp och mobiliseras. För att lyckas med det måste oppositionen genom-syras av en förståelse av vilka djupa klassprocesser som pågår, och inte låta sig skrämmas eller avskräckas av spöket om två partier och rappakaljan om "trotskism".

24. I kamrat Zinovjevs teser "Resultaten från plenarmötet i juli", stod följande att läsa om två partier: "Men Stalin utesluter stora grupper av oppositionsmedlemmar från partiet, och imorgon kanske han vidtar ännu större uteslutningar ur kommunistpartiet. Ja, så är det. Ändå följer inte parollen om två partier från det. Saker och ting har nått en punkt där Stalins regim innebär att en kamp för Lenins ståndpunkter riskerar att leda till uteslutning ur kommunistpartiet. Det är obestridligt. De som fortfarande inte har löst denna fråga, de som säger 'Vi är redo för allt – utom att uteslutas ur partiet', kan under nuvarande förhållanden inte vara verkliga förkämpar för leninismen, det vill säga de kan inte vara rakryggade oppositionsmedlemmar. Det är ytterst sannolikt att ett stort antal oppositionsmedlemmar (inklusive oppositionens alla ledare) för en viss tid kommer att befinna sig utanför partiet. Men deras uppgift är att fortsätta att driva sin linje, även om de formellt inte längre är partimedlemmar, och inte ett ens avvikande från Lenins lära. I de svåraste av tider kommer deras uppgift att vara att bibehålla linjen att återvända till kommunistpartiet och rätta till dess linje, och inte att bilda ett andra parti. Utan tvivel kommer det att bli mycket svårt för leninister att befinna sig utanför partiet. Men utifrån våra grundläggande mål är det helt nödvändigt."

Och vidare: "Som kamperfarenheterna har visat är oppositionen helt enig om att kampen för

partiets enhet på leninistisk grund i inga fall kan omvandlas till krypande inför apparaten, att tona ned motsättningarna, minska den politiska skärpan. När anhängare till oppositionen överger den för att gå åt höger, så tillskriver de sällan sitt avhopp till en kapitulation för Stalins ståndpunkt i den inhemska och internationella politikens viktiga frågor. Istället anklagar de oppositionen för att inrikta sig på ett andra parti. För att dölja sin egen reträtt upprepar de med andra ord bara stalinisternas anklagelser.” (Sid 14-15.)

Det är sant att det inte är juli nu, utan november\*, men det som står på dessa rader gäller än idag.

25. Än en gång: om partiets högerflygel och högern utanför partiet smälter samman, och under den närmaste framtiden underkuvar en betydande del av partiets proletära kärna, då kommer det att bli historiskt oundvikligt med två partier. Men det skulle innebära diktaturens fall och följaktligen att arbetarna krossas, och till att de revolterar. Det är den segerrika ustrjalovismens politiska väg. Den motsatta vägen går bara att tänka sig genom att oppositionen kämpar med apparatens centrism om inflytandet över partiets proletära kärna och på så sätt isolerar högern. Proletariatets diktatur kan inte överleva länge om den proletära vänstern ständigt drabbas av nya nederlag. Tvärtom. Diktaturens fortlevnad kräver inte bara att högerflygeln isoleras och politiskt tillintetgörs, utan detta tillintetgörande är eftertryckligt nödvändigt. Att i namn av partiets enhet kapitulera inför apparatens centrism är därmed att direkt verka för två partier, det vill säga för den proletära diktaturens fall.

## **VII. Om Zinovjevs och Kamenevs kapitulation**

26. Om oppositionen enhälligt hade lagt fram en bestämd och lojal deklARATION vid kongressen – en enda och inte ett halvt dussin – öppen och bestämd i alla politiska frågor, i synnerhet vad gäller orsakerna till det fraktionella arbetet, så hade vår situation [nu] varit ojämförligt mer gynnsam. Oppositionens vacklan kom inte underifrån utan uppifrån. Kamraterna Zinovjevs och Kamenevs uppträdande är utan motstycke i den revolutionära rörelsens historia – man kan till och med säga i den politiska kampens historia överhuvudtaget. Formellt grundar sig Zinovjev och Kamenev på att partiets enhet är det främsta rättesnöret. Med detta säger de att det går att uppnå enhet inte bara genom att kämpa för sina egna uppfattningar, utan också genom ideologisk fanflykt. Detta är det mest skoningslösa fördömande av partiet som man kan tänka sig. Detta beteende bidrar inte till att upprätthålla partiets enhet, utan gynnar istället demoraliseringen. De dubbelspelande karriärister som försöker rädda sitt eget skinn verkar på detta sätt bli ideologiskt rättfärdigade. Att överge försvaret av sina egna uppfattningar innebär i synnerhet att rättfärdiga det omfattande skikt av korruperade kälkborgare som sympatiserar med oppositionen men röstar med majoriteten.

Zinovjevs och Kamenevs fanflykt fick näring av den falska förhoppningen att man kan klara sig ur en historisk situation med hjälp av listiga manövrar, istället för att vidhålla en principiell politisk linje. Det är den värsta nidbild man kan tänka sig av leninismen. I plattformens beskrivning av Lenins manövrerande politik, står att läsa: ”Under hans tid kände partiet alltid orsakerna till varje manöver, visste dess betydelse, dess mål, de gränser som den inte fick överskrida, och den ställning från vilken den proletära frammarschen åter skulle börja... Tack vare det bevarade den manövrerande proletära armén alltid sin enighet, sin stridsanda, sin klara insikt om målet.” (Se [Oppositionens plattform](#), på denna webbplats, s 7.)

Zinovjev och Kamenev har på det mest principlösa sätt trampat på dessa villkor för hur man manövrerar på ett leninistiskt sätt.

Förhoppningarna att kapitulationsdokumentet efter några få månader skulle ”begravas” av nya händelser och ny kamp är ett patetiskt självbedrägeri. Ointresserade personer i partiet och arbetarklassen kommer naturligtvis att förbise dessa dokument, men medlemmarna i den stalinistiska fraktionen och oppositionen kommer inte att glömma dem, och vid nästa vändning kommer de att

\* Möjligen felskrivet eller så syftar det på tidpunkten då Trotskij skrev utkastet till detta dokument. - Engelske redaktörens anmärkning.

påminna arbetarklassen om dem.

*Politiskt* betyder Zinovjeps och Kamenevs fanflykt ett försök att gå från en revolutionär ståndpunkt till en vänstercentristisk, som en motvikt till Stalins högercentristiska ståndpunkt. I perioder av långsam utveckling (kautskyismen före kriget) kan centrismen hävda sig länge. Under den nuvarande epokens villkor överger centrismen snabbt sina ståndpunkter till höger eller vänster. Under en uppsvingperiod är vänstercentrismen många gånger en bro till en revolutionär ståndpunkt. Under en nedgångsperiod, såsom den nuvarande, är vänstercentrismen bara en liten bro från oppositionen till Stalin. Zinovjev-Kamenevs grupp kommer inte att spela någon självständig roll. Deras kapitulation är en förändring av styrkorna i toppen som orsakas av det enorma nationella och internationella trycket på kommunistpartiets revolutionära flygel och Komintern. Händelserna kommer att "begrava" kapitulationsdeklarationen från 18 december, men bara i den meningen att den kommer att rulla rakt över Zinovjev och Kamenev.

### **VIII. Om trotskismen**

27. 1924-25 spelade Zinovjev och Kamenev en ledande roll för att skapa legenden om trotskismen. I sin deklaration från juli 1926 sa de: "Som utvecklingen av den nuvarande härskande fraktionen har visat kan det inte längre vara någon tvekan om att den grundläggande kärnan i 1923 års opposition helt rätt varnade för faran av att övergiva den proletära linjen och apparatregimens tillväxt." Om 1923 års opposition två år tidigare hade varnat för de faror som hotade partiet och den proletära diktaturen, så är det helt uppenbart att anklagelsen mot oppositionen för så kallad "trotskism" bara kan ha sin grund i ett fullständigt missförstånd av hela situationen och de uppgifter som uppstår ur den. Zinovjev och Kamenev utarbetade oppositionens viktigaste dokument, inklusive det allra viktigaste, plattformen, tillsammans med ledarna för 1923 års opposition. Därmed faller uppenbarligen anklagelsen för småborgerliga avvikelser, "trotskism", och så vidare samman.

De försenade försöken att förnya kampen mot "trotskismens" "upprepningar" är bara en patetisk "upprepning" av Zinovjeps och Kamenevs egna misstag 1923, som underlättade den ödesdigra förändringen av partiregimen från en leninistisk linje till förfallets väg ner i centrismens och opportunismens träsk.

### **IX. Balansräkning över blocket**

28. Zinovjeps och Kamenevs kapitulation reser återigen frågan om inte blocket i sin helhet var ett misstag. De enskilda kamrater som lutar åt denna slutsats tittar inte på blocket historia i sin helhet utan bara på slutkapitlet. 1923 års opposition uppstod i Moskva och 1925-26 års opposition i Leningrad. Högern har sin bas i norra Kaukasus, där kampen mellan stalinisterna och Rykov var som allra tydligast och mest uppenbar. Denna lokala fördelning av de politiska grupperingarna är ingen slump, och förklarar ensam blocket mellan Moskva och Leningrad, det vill säga de två viktigaste proletära centra som finns i Sovjetunionen. Oavsett vacklan i toppen var det ändå djupa klasstendenser som låg bakom bildandet av blocket. Under dessa omständigheter är det futtigt pladder att tala om blockets "principlösa" karaktär. Tack vare sin välutbildade proletära grund utgjorde Leningradoppositionen också ett mycket viktigt teoretiskt bidrag till blocket. Enheten mellan de avancerade arbetarna i Moskva och Leningrad fortlever fortfarande på grundval av plattformen, trots att Leningradoppositionens ledare har fallit ifrån.

Samma sak kan också sägas om oppositionen i Komintern. De mest revolutionära elementen hittar efter en del vacklan (som främst berodde på den femte kongressens åtgärder) tillbaka till varandra. De bästa delarna från 1923 års och 1925-26 års opposition förenas också i internationell skala. Zinovjeps och Kamenevs kapitulation kommer inte att hejda denna utveckling.

## **X. Utvärdering av oppositionens taktik**

29. Det går att urskilja tre perioder i oppositionsblockets historia: a) från april 1926 till 16 oktober 1962, b) från 16 oktober 1926 till 8 augusti 1927, och c) från 8 augusti 1927 till den femtonde partikongressen. Var och en av dessa perioder kännetecknas av ökad aktivitet från oppositionens sida upp till en viss punkt, varefter den i större eller mindre grad avvecklades, åtföljd av en deklaration som fördömde fraktionell verksamhet. Detta speciella ”cykliska mönster” hos oppositionens taktik antyder att det fanns vissa allmänna orsaker. De kan å ena sidan sökas i de allmänna förhållanden som råder för den proletära diktaturen i ett bondeland, och å den andra i de speciella förhållanden som uppstår i och med revolutionens nedgång och den allmänna politiska tillbakagången.

Apparaten bekämpar vänstern med hjälp av diktaturens alla metoder och resurser. Oppositionens vapen är propaganda. Att sprida tal, arbeta med enskilda, ha privata möten (*smytkij*), och bära plakat på gatorna 7 november är bara olika former av propaganda. Apparaten försöker först förvandla dessa propagandaformer till en fraktion, sedan ett parti och till sist inbördeskrig. Oppositionen kommer inte att följa denna väg. Varje gång har det gått så långt att apparaten har ställt den inför behovet att avsäga sig vissa sorters propaganda och metoder. Oppositionens samtliga deklarationer – 16 oktober, 8 augusti och november-december – hade till syfte att än en gång visa partimassorna att oppositionen inte har som mål att bilda ett andra parti eller starta inbördeskrig, utan att rätta till partiets och statens linje med hjälp av djupgående reformer.

De som har kritiserat oppositionens taktik utifrån och pekar på dess ”sicksackande”, kritiserar taktiken som om oppositionen kunde bestämma den fritt, som om det inte fanns ett våldsamt tryck från fientliga klasser, som om apparatens makt inte existerade, ingen politisk tillbakagång från ledningens sida, ingen relativ passivitet inom arbetarklassen, etc. Oppositionens taktik, med dess oundvikliga inre motsättningar, går bara att förstå om man inte för ett ögonblick glömmer att oppositionen simmar mot strömmen, och kämpar mot svårigheter och hinder som aldrig tidigare skådats i historien.

I de fall där kritiken inte inskränker sig till enskilda, speciella punkter, en del rättvisa andra orättvisa, utan försöker ställa vår taktik, som uppstod ur de verkliga förhållandena, mot någon annan taktik, så leder det vanligtvis till att kritikerna lutar åt att kapitulera.

Vad gäller de personer som har kapitulerat av taktiska skäl, så försöker de beteckna oppositionens nuvarande taktik som ”Varken krig eller fred”. De kallar kapitulation för ”fred” och två partier för ”krig”. Men Zinovjevs egna teser om ”Resultaten från plenarmötet i juli” genomsyras helt och hållet av tanken på ”Varken kapitulation eller två partier”. Det var oppositionens hela linje. Men de som kapitulerar måste naturligtvis alltid spotta på sitt förflutna.

Det finns inga läroböcker som berättar hur man ska rätta till saker och ting i en proletär diktatur som blir illa tilltygad av termidors krafter. Vi måste hitta dessa sätt och medel genom att utgå från den verkliga situationen. Om den grundläggande inriktningen är rätt kommer vi att hitta dessa medel.

### **Några slutsatser**

1. Den för närvarande viktigaste uppgiften för varje oppositionsmedlem är teoretisk skolning, det enda löfte om orubblighet som kan tas på allvar. Det måste vara varje oppositionsmedlems främsta arbete, speciellt efter att fraktionen har lösts upp, att studera den femtonde partikongressens protokoll i ljuset av oppositionens motförslag och de ekonomiska och politiska livets nya fakta.

2. Oavsett om oppositionsmedlemmarna finns i partiet eller utanför det, så måste de ställa sig uppgiften att bli aktivt indragen i alla proletära organisationer och alla sovjetiska organisationer överhuvudtaget (partiet, fackföreningar, sovjeter, klubbar, etc). I inga fall kan oppositionsmed-

lemmarna begränsa sig till att vara kritiker. De måste utföra ett konstruktivt arbete, och göra det bättre och mer samvetsgrant än de betalda funktionärerna. Bara på denna grundval kommer en principiell kritik att nå fram till massornas medvetande.

3. Det är nödvändigt att vädja till Komintern, så att frågan om oppositionen kommer att läggas fram i sin helhet vid den sjätte kongressen.